

викладач кафедри англійської
мови та методики її викладання
Херсонського державного
університету

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРУКТУРНО-СЕМІОТИЧНОЇ МОДЕЛІ МЕТАМОРФОЗИ В АНГЛОМОВНИХ БРИТАНСЬКИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ ХІХ-ХХ СТОЛІТЬ (ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Поняття "метаморфоза" набуває різноманітних трактувань у лінгвістиці, залежно від певного напрямку її дослідження, а саме: стилістичного (Є.Т.Черкасова, М.І.Черемісіна, Н.Д.Арутюнова); культурно-семантичного (О.М.Афанас`єв, О.О.Потебня); психологічного (З.Фройд, К.-Г.Юнг); культурно-семіотичного (І.Нечуй-Левицький); структурно-семіотичного (Н.В.Слухай, Л.Ю.Дикарева). Так, *метаморфоза* розуміється як троп, першоджерело для виникнення інших тропів (метафори, порівняння); літературне явище; переміна; заміна однієї зовнішньої форми на іншу; видозмінення [1, с.125]; перетворення, перевтілення, стрибкоподібна чи еволюційна трансмутації (наприклад, смерть або життя); переселення душ, перевтілення, воскресіння, відродження, трансформація [6, с.93].

Згідно з останніми дослідженнями метаморфози у межах структурно-семіотичного аспекта цей троп представляє собою *двобічну фігуру перетворення*, структура якого зумовлена наявністю певного *суб`єкта* (лівого боку фігури перетворення) та *об`єкта* (правого боку фігури перетворення, на який трансформується сам суб`єкт) [2, с.4]. Так, структурно-семіотична модель метаморфози схематично може бути представлена наступним чином:

суб`єкт → об`єкт

Ми розуміємо *метаморфозу* як троп, який передбачає перетворення когось / щось на інше під впливом дії імпліцитної чи експліцитної *причини* з можливістю повернення у вихідний стан за наступною схемою: *X (a Subject) turns into / transforms into Y (an Object) under the influence of C (a Causer) (ХТОСЬ (СУБ`ЄКТ) перетворюється / трансформується на ЩОСЬ (ОБ`ЄКТ) під впливом дії певної ПРИЧИНИ (КАУЗАТОРА))*. Схема розробленої нами моделі метаморфози ґрунтується на структурно-семіотичній моделі, проте, ми доповнюємо її наявністю імпліцитної / експліцитної причини (каузатора):

імпліцитна / експліцитна причина (каузатор)

суб`єкт → об`єкт

У статті ми маємо на *меті* виявити особливості реалізації та трансформацію структурно-семіотичної моделі метаморфози в контексті англійських британських поетичних текстів ХІХ - ХХ століть.

Підґрунтя запропонованої моделі метаморфози складає принцип інверсії, який у символізмі розуміється як взаємодія протилежностей, коли певна сутність поступається своїй протилежності: смерть поступається життю, ніч – дню, любов – ненависті [2, с.11 – 12; 5, с.162 – 168; 12, с.1 - 2]. Інверсія співвідноситься з концепцією взаємного перетворення дійсності, її взаємообертанням, протилежністю усіх її сторін та проявів, земних норм та законів (замість дня – ніч, замість сонця – місяць).

Серед основних вимог до реалізації метаморфози як тропа в поетичному тексті можна вказати наступні: відповідність метаморфози її структурно-семіотичній моделі з

обов'язковою експліцитністю / імпліцитністю причини трансформації (каузатора); наявність інверсії, основи для перетворення.

Принцип *каузації*, що вказує на наявність *каузатора* у тексті (зокрема поетичному), реалізується завдяки наявності *лексичних одиниць*, семантика яких відображає певне перетворення, перевтілення, відродження, перехід на новий / вищий щабель екзистенції (смерть, народження, воскресіння, весілля, будь-яка фізіологічна / психологічна зміна особистості тощо), відповідно до визначення поняття "метаморфоза".

Так, в контекст художнього / поетичного тексту метаморфоза вводиться за допомогою наступних *предикатів*: to become, to turn, to transform, to throw, to appear, to be done, to be changed, to acquire appearance, to be incarnated / to be embodied, to be considered, to seem, to return to life / to revive, to be resurrected, to rise / to tower, to blossom, to flow / to run, to merge, to melt, to fall to pieces / to come apart, to blaze up (переклад наш) (ставати, обертати, перетворювати, перекидати, перевертати, з'явитися, зробитися, змінитися, набувати вигляду, втілюватися, виникати, вважатися, здаватися, маритися, оживати, воскресати, возноситися, зацвітати, текти, зливатися, танути, розпадатися, спалахувати [6, с.95]).

Слід зауважити, що серед запропонованих предикатів, що вказують на наявність метаморфози у художньому або поетичному тексті, центральними (основними) є – "to become", "to turn", "to transform", "to appear", "to be done", "to be changed", "to acquire appearance", "to be incarnated / to be embodied". Віддаленими від ядра є предикати умовного перетворення, а саме: "to seem", "to return to life / to revive", "to be resurrected", "to rise / to tower", "to blossom", "to flow / to run", "to merge", "to melt", "to fall to pieces / to come apart", "to blaze up" [7, с.88 - 89].

У сучасній лінгвістиці існує дві моделі реалізації принципу "каузації" у художньому / поетичному тексті, залежно від виділення одного з елементів структурно-семіотичної схеми метаморфози. Так, каузальна модель залучає в певну мікроподію як агенса (суб'єкт), так і пацієнса (об'єкт), а іноді і сам інструмент перетворення (каузатор) [3, с.21; 8, с. 131]. Пропозитивна модель розглядає ситуацію-каузацію як цілісну подію, центром якої є предикат - каузатор, оточений суб'єктами (агенсом, пацієнсом) в межах зони каузації [3, с.21 - 22], перетворюючи вказану лінгвістичну ситуацію на таку, важливими елементами якої є всі структурні компоненти при центральній ролі саме дієслова. Каузальна модель розкриває причину перетворення, але розриває зв'язок між суб'єктом та об'єктом, наголошуючи на основній ролі саме лівого боку фігури перетворення та каузатора-причини. Пропозитивна модель наголошує лише на основній ролі предиката перетворення [3, с.21 - 22].

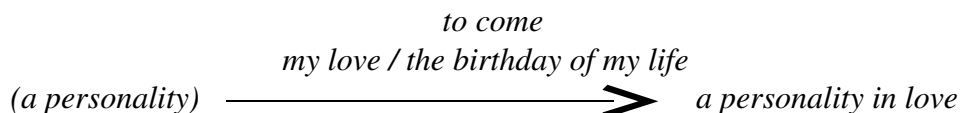
Підтвердженням реалізації структурно-семіотичної моделі метаморфози в контексті англійських британських поетичних текстів XIX століття є одна з поезій В.Блейка "Немічна роза" ("The Sick Rose") (у поетичному тексті перетворення наводиться курсивом, каузатори – жирним курсивом, предикати – підкреслюються):

"O Rose, thou art sick! / The invisible worm, / That flies in the night, / In the howling storm, / Has found out thy bed / Of crimson joy; / And his dark secret love / Does thy life destroy." (William Blake [9, с.166 - 167]).

У контексті запропонованого поетичного тексту представлено метаморфозу квітучої рози на неживу. Так, суб'єктом даної метаморфози є "розквітла роза" ("O Rose / ... / Of crimson joy"), представлена в поетичному тексті експліцитно, а об'єктом – "роза, позбавлена життя". Об'єкт метаморфози є імпліцитним, проте зрозумілим за контекстом ("Does thy life destroy"). Причина (каузатор) даного перетворення втілена завдяки експліцитному пропозитивному предикату "руйнувати" ("to destroy"), а також завдяки номінативному каузатору каузальної моделі – "хробаку" ("The invisible worm, / That flies in the night") та його коханню до рози ("And his dark secret love"). Структурно-семіотична модель запропонованої

вищий щабель екзистенції. Підґрунтям зазначеної трансформації є інверсія, зміна певної сутності на її протилежність. Так, в запропонованому поетичному тексті суб'єктом метаморфози є імпліцитна особистість, а об'єктом – закохана особистість, про змінений психологічний стан якої свідчать наступні рядки: "My heart is like a singing bird / Whose nest is in a watered shoot; / My heart is like an apple tree / Whose boughs are bent with thickest fruit; / My heart is like a rainbow shell / That paddles in a halcyon sea; / My heart is gladder than all these / Because my love is come to me."

Причиною зміненого, розквітлого, закоханого психологічного стану даної особистості виступають експліцитні номінативні каузатори "кохання" ("my love"), котре перефразується поетесою на "день народження" ("the birthday of my life"), у поєднанні з експліцитним пропозитивним предикатом "приходити" ("to come"). Отже, структурно-семіотична модель метаморфози даного поетичного тексту є наступною:

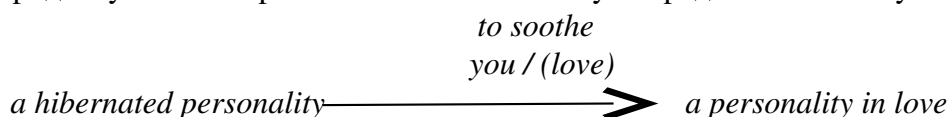
У поетичних текстах ХХ століття спостерігається наявність всіх елементів структурно-семіотичної моделі метаморфози. Підтвердженням є одна з поезій Кейта Барнса "Я пам'ятатиму" ("I Will Not Forget"):

"Windfalls of birds and swirls of leaves / I walk pause stop You drive a high sky through me / drop my case throw my coat and grasp you eyes closed / all spellbinding spring throughout the shimmering summer / stand with you and root into the paving stones / Winter gave me old shoes I broke their laces / I shuffled through the days forgot I could stand straight / forgot how love is Jack and Jill down the hill / corridors of diamonds tumbling bees a-buzz / and dreams which smile silence with such suave lips / How could I have borne myself so hibernated / - pitted and slung so low into my body? / How could I have lived without this marrow in my bone? / - so bent so drear so hollow nestling grudges / which you have so simply soothed from me and cast / off like so much jetsam to the sea / As I walk I carry you the warmth of two / and I will not forget will not forget / your legs and arms locked round me your head tucked tight / your breath against my heart inside my clothes / inside my clothes – I won't forget / I do not cannot live without / this hanging fire." (Keith Barnes [13, с.1]).

Суб'єктом метаморфози запропонованого поетичного тексту є "людина, котра під впливом життя перебувала у сні, забувши про існування кохання" ("I shuffled through the days forgot I could stand straight / forgot how love is / ... / I have borne myself so hibernated"). Під впливом дії номінативного каузатора - "іншої людини", представленої експліцитно в контексті займенником "ти" ("you"), а також пропозитивного експліцитного предиката "полегшити біль" ("to soothe"), відбувається метаморфоза даної особистості на "закохану людину, котра не представляє свого життя без любові та коханої людини" ("I won't forget / I do not cannot live without / this hanging fire").

Імпліцитним номінативним каузатором цієї трансформації виступає "кохання" ("love"), про наявність якого можна стверджувати, звернувшись до контексту поетичного тексту, де зображено пригнічений психологічний стан певної особистості, та жагучу любов до життя та коханої людини, після впливу каузаторів.

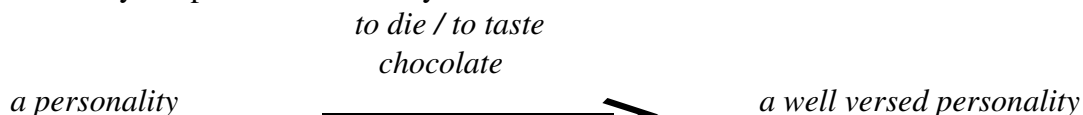
Зміна психологічного стану суб'єкта метаморфози даного поетичного тексту підпорядковується інверсії і схематично може бути представлена наступним чином:

Слід зауважити, що поетичним текстам постмодернізму властива відсутність чи імпліцитність як суб'єкта, так і об'єкта перетворення, при наявності лише каузаторів, як

імпліцитного, так і експліцитного. Прикладом слугує вірш А.Даннетта "Шоколад" ("Chocolate"): *"Thick-cut, snapped apart / with a small, hollow pistol-pock, black, / white and milk with the flakings / of the break discernible. Taste me / and die. But, first: the orgy. Turning, / molten, in the mouth, on the tongue, dislocated / for an instant through the sweetness / ... / ... I do regret - / you understand the form, I know – I very much / regret, your going-out is the order / of things. Nonetheless, I thank you."* (Alan Dunnett, [11, с.1])

Згідно з контекстом поетичного тексту, експліцитним є лише каузатор – "шоколад" ("chocolate"), який зображено детально: *"Thick-cut, snapped apart / with a small, hollow pistol-pock, black, / white and milk with the flakings / of the break discernible"*. Причиною метаморфози виступають експліцитні пропозитивні предикати "вмирати" ("to die") та "куштувати" ("to taste"). Під впливом каузаторів (причин) відбулось перетворення імпліцитного суб'єкта – "особистості" – на об'єкт – імпліцитну "особистість", яка піддалась спокусі, скуштувала шоколад, перебуваючи у стані оргії, не відмовивши собі у задоволенні (*"Taste me / and die. But, first: the orgy"*). Шоколад – символ задоволення, тому каузатор є символом, який змінює психологічний стан суб'єкта, за допомогою інверсії. Можна припустити, що суб'єктом перетворення є сам автор, котрий завдячує шоколаду за отримане задоволення ("Nonetheless, I thank you"). Проте, як суб'єкт, так і об'єкт перетворення – імпліцитними, засвідчуючи трансформацію структурно-семіотичної моделі метаморфози, котра може бути представлена наступним чином:

Таким чином, в контексті британських поетичних текстів XIX - XX століть набуває реалізації та трансформується структурно-семіотична модель метаморфози з експліцитністю або імпліцитністю як каузатора (причини перетворення певного суб'єкта на об'єкт), так і суб'єкта чи об'єкта перетворення; ґрунтуючись на принципі інверсії. Слід зауважити, що, якщо один з елементів або декілька елементів структурно-семіотичної моделі метаморфози є імпліцитним (чи імпліцитними), не можна стверджувати, про їх відсутність, оскільки аналіз контексту поетичного тексту дає змогу зрозуміти їх наявність та відновити відсутні елементи моделі перетворення. Так, ми вважаємо, що запропоновані нами поетичні тексти свідчать про властивість структурно-семіотичної моделі метаморфози трансформуватись, залежно від контексту поезії.

Література:

1. Богацький П. Мала літературна енциклопедія. – Sydney: Australia, 2002. – С. 125.
2. Дикарева Л.Ю. Міфопоетика метаморфози і способи її об'єктивації у художньому мовленні: лінгвосеміотичний аспект (на матеріалі прози М.В. Гоголя та М.О. Булгакова): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.02 "Російська мова" / Київський національний університет. – К., 2003. – 20 с.
3. Ким И.Е. Контролируемость действия: сущность и структура. – Новосибирск: Изд-во НГПУ, 1999. – 31 с.
4. О'Коннелл М. Знаки и символы. Иллюстрированная энциклопедия. – М.: Эксмо, 2008. – С. 175 – 185.
5. Неклюдов С.Ю. О кривом оборотне (к исследованию мифологической семантики фольклорного мотива) // Проблемы славянской этнографии. – Л.: Наука, 1979. – С. 162 – 168.
6. Слухай Н.В. Етноконцепти та міфологія східних слов'ян в аспекті лінгвокультурології. – К.: КНУ, 2005. – 167 с.

7. Слухай Н.В. Міфопоетична мова етносу: деякі ознаки і типи значень // Вісник КіСУ. – 1999. – Вип.3. Філологія. – С. 77 – 90.
8. Степанов Ю.С. Константы: словарь русской культуры. – М.: Академический Проект, 2001. – С. 422.
9. Blake W. Selected Verse. – Moscow: Moscow Progress Publishers, 1982. – P. 166 – 167
10. Driver P. Victorian Poetry. – London: Penguin Books, 1995.–114 p.
11. <http://www.alandunnett.co.uk./poem>
12. <http://www.enc.mail.ru>
13. <http://www.keith-barnes.com/poems>

Анотація

О. МОСКВИЧОВА. ТРАНСФОРМАЦИЯ СТРУКТУРНО-СЕМИОТИЧНОЙ МОДЕЛИ МЕТАМОРФОЗИ В АНГЛОМОВНЫХ БРИТАНСКИХ ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ XIX – XX СТОЛЕТЬ (ЛИНГВОСЕМИОТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Автор статті досліджує особливості реалізації на трансформації структурно-семіотичній моделі метаморфози в контексті англомовних британських поетичних текстів XIX – XX століть.

Ключові слова: метаморфоза, структурно-семіотична модель метаморфози, суб'єкт метаморфози, об'єкт метаморфози, каузатор, трансформація.

Аннотация

О. МОСКВИЧЁВА. ТРАНСФОРМАЦИЯ СТРУКТУРНО-СЕМИОТИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ МЕТАМОРФОЗЫ В АНГЛОЯЗЫЧНЫХ БРИТАНСКИХ ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ XIX – XX ВЕКАВ (ЛИНГВОСЕМИОТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ)

Автор статьи исследует особенности реализации и трансформации структурно-семіотичной модели метаморфозы в контексте англоязычных британских поэтических текстов XIX – XX веков.

Ключевые слова: метаморфоза, структурно-семіотическая модель метаморфозы, субъект метаморфозы, объект метаморфозы, каузатор, трансформация.

Annotation

O. MOSKVICHOVA. THE TRANSFORMATION OF THE STRUCTURAL-SEMIOTIC PATTERN OF THE METAMORPHOSIS IN THE CONTEXT OF THE BRITISH POETIC TEXTS OF THE XIX – XX CENTURIES (IN LINGUAL-SEMIOTIC ASPECT)

The article is devoted to the peculiarities of realization and transformation of the structural-semіotіc pattern of metamorphosis in the context of the British poetic texts of the 19th – 20th centuries.

Keywords: metamorphosis, the structural-semіotіc pattern of the metamorphosis, the subject of the metamorphosis, the object of the metamorphosis, the causer, transformation.